

האוניברסיטה העברית בירושלים

סילבוס

ארמית בבליית - 25809

תאריך עדכון אחרון 05-09-2019

נקודות זכות באוניברסיטה העברית: 4

תואר: מוסמך

היחידה האקדמית שאחראית על הקורס: הלשון העברית

השנה הראשונה בתואר בה ניתן ללמוד את הקורס: 0

סמסטר: שנתי

שפת ההוראה: עברית

קמפוס: הר הצופים

מורה אחראי על הקורס (רכז): יוחנן ברויאר

דוא"ל של המורה האחראי על הקורס: yochanan.breuer@mail.huji.ac.il

שעות קבלה של רכז הקורס: ב 12-13

מורי הקורס:

תאור כללי של הקורס:

הארמית הבבלית היא אחד מניבי הארמית המזרחית ובה נתחבר התלמוד הבבלי. בסמינר זה יתוארו קווי הלשון המאפיינים את הארמית הבבלית ותיבחן זיקתם אל הארמית הקלסית מצד אחד ואל שאר ניבי הארמית בני התקופה מצד שני. ייקראו קטעים נבחרים מן התלמוד הבבלי וממקורות בבליים אחרים ויידונו הבעיות העקרוניות הכרוכות במחקר הארמית הבבלית.

מטרות הקורס:

הכרת הקווים העיקריים של הארמית הבבלית בהשוואה לדיאלקטים ארמיים אחרים.

הכרת עדי הנוסח החשובים של הארמית הבבלית.

תוצרי למידה

בסיומו של קורס זה, סטודנטים יהיו מסוגלים:

לערוך מחקר על טקסט נרחב של הארמית הבבלית לפי עדי הנוסח החשובים, לזהות את ייחודי הארמית הבבלית המצויים בו ולקבוע קביעות דקדוקיות על הארמית הבבלית.

דרישות נוכחות (%) :
100

שיטת ההוראה בקורס: הרצאה, קריאת טקסטים, הכנה ודיון

רשימת נושאים / תכנית הלימודים בקורס:

1. שיבוץ הארמית הבבלית בין התקופות והדיאלקטים הארמיים
2. הסוגים השונים של הארמית הבבלית
3. הארמית של הגאונים
4. כפלי הצורות בארמית הבבלית
5. עדי הנוסח של הארמית הבבלית
6. הכתיב
7. ההגה
8. הצורות
9. קריאת טקסטים נבחרים

חומר חובה לקריאה:

ד' בויארין, "סירוס סדר השם ולואו בארמית ובעברית", לשוננו לז (תשל"ג), עמ' 113-116; י' בלאו, "הערה להקדמת לואי-שם-תואר למוגדרו בתלמוד הבבלי", לשוננו לח (תשל"ד), עמ' 307-308; ד' בויארין, "תשובה", לשוננו לח (תשל"ד), עמ' 308-310
מ' בן-אשר, "דקדוק הפועל הארמי ב'הלכות פסוקות'", לשוננו לד (תשל"ל), עמ' 278-286; לה

- (תשל"א), עמ' 20-35
 י' ברויאר, "הרכיב העברי בארמית של התלמוד הבבלי", לשוננו סב (תשנ"ט), עמ' 23-80
 י' ברויאר, "תפקיד המילית 'קא' בארמית הבבלית", לשוננו ס (תשנ"ז), עמ' 73-94
 א' וייסברג, "הלשון הארמית בבבל בתקופת ראשוני האמוראים", לשוננו ס (תשנ"ז), עמ' 95-156
 א' וייסברג, "תצורה ומשמעות בסוגיות תלמודיות - יישום במערכת הזמנים בארמית הבבלית", לשוננו נט (תשנ"ו), עמ' 119-149
 א' וייסברג, "הלשון הארמית של היצירה הארץ-ישראלית בתלמוד הבבלי", (א), לשוננו סו (תשס"ד), עמ' 243-282; (ב), לשוננו סז (תשס"ה), עמ' 301-326
 ש' מורג, "הארמית הבבלית במסורת תימן: הפועל השלם", ספר חנוך ילון, ירושלים תשכ"ג, עמ' 182-220
 ש' מורג, "הארמית הבבלית במסורתם של יהודי תימן", תרביץ ל (תשכ"א), עמ' 120-129
 ש' מורג, "לניקודו של התלמוד בתקופת הגאונים", דברי הקונגרס העולמי הרביעי למדעי היהדות, ב, ירושלים תשכ"ט, עמ' 89-94
 ש' מורג, "לתורת ההגה של הארמית הבבלית לפי הניקוד שבכתב-היד של ספר 'הלכות פסוקות'", לשוננו לב (תשכ"ח), עמ' 67-88
 ש' מורג, "מחקר הארמית הבבלית וכתבי-היד של הגניזה", תרביץ מב (תשל"ג), עמ' 60-78
 ש' מורג, "קווי תיחום ויחסי מבנה", לשוננו נא (תשמ"ז), עמ' 42-59
 ש"י פרידמן, "כתיב השמות 'רבה' ו'רבא' בתלמוד הבבלי", סיני קי (תשנ"ב), עמ' קמ-קסד
 ש"י פרידמן, "נת"ן < למיתב, ליתב (בארמית של התלמוד הבבלי)", לשוננו נג (תשמ"ט), עמ' 121-123
 ש"י פרידמן, "שלוש הערות בדקדוק ארמית בבלי", תרביץ מג (תשל"ד), עמ' 58-69
 י' קוטשר, "נטרול צורת הזכר והנקבה, יחיד ורבים, בפועל עבר שבתלמוד בבלי?", לשוננו לה (תשל"א), עמ' 36-38
 א"ש רוזנטל, "למילון התלמודי", ש' שקד (עורך), איראנו-יודאיקה, ירושלים תשמ"ב, עמ' 38-134
 א"ש רוזנטל, "למילון התלמודי - בירורי מלים ועיוני נוסח", תרביץ מ (תשל"א), עמ' 178-200
 D. Boyarin, "The Loss of Final Consonants in Babylonian Jewish Aramaic", *Afroasiatic Linguistics* 3 (1976), pp. 103-107
 D. Boyarin, "The Low Vowel System of Geonic Aramaic", *Israel Oriental Studies* 8 (1978), pp. 129-141
 Y. Breuer, "The Babylonian Aramaic in Tractate Karetot: According to MS Oxford", *Aramaic Studies* 5.1 (2007), pp. 1-45
 E. Y. Kutscher, "Babylonian Talmudic", in: F. Rosenthal, *An Aramaic Handbook*, Wiesbaden 1967, pp. 43-45, 59-66
 E. Y. Kutscher, "Two 'Passive' Constructions in Aramaic in the Light of Persian", *Hebrew and Aramaic Studies*, Jerusalem 1977, pp. 70-89
 Matthew Morgenstern, "Notes on the Noun Patterns in the Yemenite Tradition of Jewish Babylonian Aramaic", *Revue des études juives* 168 (2009), pp. 51-83

חומר לקריאה נוספת:

ספרי דקדוק

י"נ אפשטיין, דקדוק ארמית בבלי (ערוך בידי ע"צ מלמד), ירושלים ותל אביב תשכ"א (ביקורת: י' קוטשר, "מחקר דקדוק הארמית של התלמוד הבבלי", לשוננו כו [תשכ"ב], עמ' 149-183)
 ק' לויאס, דקדוק ארמית בבלי, ניו-יורק תר"ץ

- ש"ד לוצאטו, דקדוק לשון תלמוד בבלי (תרגום ח"צ לערנער), פטרבורג תר"ם (מהדורה גרמנית: D. S. Luzzatto, *Grammatik der biblisch-chaldäischen Sprache und des Idioms des Thalmud Babli* [trans. M. S. Krüger], Breslau 1873)
- ש' מורג, ארמית במסורת תימן: לשון התלמוד הבבלי, ירושלים תשמ"ח
- שלמה מורג ויחיאל קארה, ארמית בבליית במסורת תימן: שם העצם (עדה ולשון כד), ירושלים תשס"ב (ביקורת: יוחנן ברויאר, "שם העצם בארמית של התלמוד הבבלי לפי מסורת תימן", לשוננו סה [תשס"ג], עמ' 121-141)
- משה מורגנשטרן, הארמית הבבליית היהודית בתשובות הגאונים: עיונים בתורת ההגה, בתצורת הפועל, בכינויים ובסגנון, עבודת דוקטור באוניברסיטה העברית בירושלים, 2002
- י' קארה, כתבי-היד התימניים של התלמוד הבבלי, מחקרים בלשונם הארמית (eq&עדה ולשון, י'), ירושלים תשמ"ד (ביקורת: ד' בויארין, "כתבי-היד התימניים של התלמוד הבבלי, מחקרים בלשונם הארמי [eq&עדה ולשון, י]", לשוננו נא [תשמ"ז], עמ' 252-256)
- C. Levias, *A Grammar of the Aramaic Idiom of the Babylonian Talmud*, Cincinnati 1900 (offprint from: *AJSLL* 13-16 [1897-1900])
- M. D. Marcus, *A Manual of Babylonian Jewish Aramaic*, Washington D.C. 1981
- M. L. Margolis, *A Manual of the Aramaic Language of the Babylonian Talmud* (&Clavis Linguarum Semiticarum III), München 1910
- Matthew Morgenstern, *Studies in Jewish Babylonian Aramaic: based upon early eastern manuscripts*, Harvard Semitic studies (HSS). Winona Lake, Ind: Eisenbrauns, 2011
- Rosenberg, *Das aramäische Verbum im babylonischen Talmud*, Marburg 1888
- M. Schlesinger, *Satzlehre der Aramäischen Sprache des Babylonischen Talmuds*, Leipzig 1928

מילונים

- ח"י קאהוט, ספר ערוך השלם, וינה 1878-1892
- ש"ד קרויס, תוספות הערוך השלם להרב חנוך יהודה קהוט, בעזרת ד' גייגר, ל' גינצבורג, ע' לעף, ב' מורמלשטיין, וינה 1937
- G. H. Dalman, *Aramäisch-Neuhebräisches Handwörterbuch*, Frankfurt a. Main 1922
- M. Jastrow, *A Dictionary of the Targumim, the Talmud Babli and Yerushalmi and Midrashic Literature*, New-York 1903
- S. Krauss, *Griechische und lateinische Lehnwörter im Talmud, Midrasch und Targum*, Berlin 1899
- J. Levy, *Wörterbuch über die Talmudim und Midraschim*, Leipzig 1876-1889
- M. Sokoloff, *A Dictionary of Jewish Babylonian Aramaic*, Ramat Gan 2002

ספרי עזר

ב"צ אשל, ישובי היהודים בבבל בתקופת התלמוד, ירושלים תשל"ט

י' עמר, תלמוד בבלי מנוקד על פי מסורת יהודי תימן, ירושלים תש"ם

ח"י קוסובסקי, אוצר לשון התלמוד, ירושלים תשי"ד-תשמ"ג

כתבי יד ולשונם

א' וייסברג, "בחנים לשוניים למיון כתבי-היד של התלמוד הבבלי", מחקרים בלשון ז (תשנ"ו), עמ' 59

א' וייסברג, "הצעת העקרונות לקביעת בחנים לשוניים בהערכת כתבי-היד של התלמוד הבבלי",
זיכרונות האקדמיה ללשון העברית כח-כט-ל (לשנים התשמ"א-התשמ"ב-התשמ"ג), ירושלים תשמ"ח,
עמ' 338-345

ש"י פרידמן, "כתבי-היד של התלמוד הבבלי - טיפולוגיה של כתיב", מ' בר-אשר (עורך), מחקרים בלשון
העברית ובלשונות היהודים מוגשים לשלמה מורג, ירושלים תשנ"ו, עמ' 163-190
ש"י פרידמן, "קבוצותיהם של כתבי-היד מן התלמוד הבבלי על פי כתיב ולשון", לשוננו נז (תשנ"ג), עמ'
123-124

ש"י פרידמן, "שיירי כתבי יד קדומים למסכת בבא מציעא", עלי ספר ט (תשמ"א), עמ' 5-55
W. Bacher, "Talmudical Fragments", JQR 9 (1897), pp. 145-151
S. Morag, *Vocalized Talmudic Manuscripts in the Cambridge Geniza Collections*,
Cambridge 1988

ההשבעות

C. D. Isbell, *Corpus of the Aramaic Incantation Bowls*, Missoula 1975
H. Juusola, *Linguistic Peculiarities in the Aramaic Magic Bowl Texts*, Helsinki 1999
B. A. Levine, *The Language of the Magical Bowls*
J. A. Montgomery, *Aramaic Incantation Texts from Nippur*, Philadelphia 1913
Joseph Naveh and Shaul Shaked, *Amulets and Magic Bowls*, Jerusalem 1998
Joseph Naveh and Shaul Shaked, *Magic Spells and Formulae*, Jerusalem 1993
W. H. Rossell, *A Handbook of Aramaic Magical Texts*, Ringwood Borough, New
Jersey 1953

ספרות על להגים קרובים

C. Brockelmann, *Lexicon Syriacum*, Halle 1928
E. S. Drower and R. Macuch, *A Mandaic Dictionary*, Oxford 1963
Maclean, *Dictionary of the Dialects of Vernacular Syriac*, Amsterdam 1960
J. Maclean, *Grammar of the Dialects of Vernacular Syriac*, Cambridge 1895
R. Macuch, *A Handbook of Classical and Modern Mandaic*, Berlin 1965
U. Melzer, "West- und ostaramäische Formen im Mittelpersischen", *Zeitschrift für
Semitistik und verwandte Gebiete* 3 (1924), pp. 296-305
T. Nöldeke, *Compendious Syriac Grammar* (trans. J. A. Crichton), London 1904
T. Nöldeke, *Grammatik der Neusyrischen Sprache*, Leipzig 1868
T. Nöldeke, *Mandäische Grammatik*, Halle 1875
J. Payne Smith, *A Compendious Syriac Dictionary*, Oxford 1903

מבחר ביבליוגרפיה

ד' בויארין, "סירוס סדר השם ולואו בארמית ובעברית", לשוננו לז (תשל"ג), עמ' 113-116; י' בלאו,
"הערה להקדמת לואי-שם-תואר למוגדרו בתלמוד הבבלי", לשוננו לח (תשל"ד), עמ' 307-308; ד'
בויארין, "תשובה", לשוננו לח (תשל"ד), עמ' 308-310
מ' בן-אשר, "דקדוק הפועל הארמי ב'הלכות פסוקות'", לשוננו לד (תשל"ל), עמ' 278-286; לה
(תשל"א), עמ' 20-35
י' בן-דוד, משקלי השמות בארמית שבבבלי (עבודת גמר), ירושלים תשל"ט

י' ברויאר, "הרכיב העברי בארמית של התלמוד הבבלי", לשוננו סב (תשנ"ט), עמ' 23-80
י' ברויאר, "תפקיד המילית 'קא' בארמית הבבלית", לשוננו ס (תשנ"ז), עמ' 73-94
א' וייסברג, "הלשון הארמית בבבל בתקופת ראשוני האמוראים", לשוננו ס (תשנ"ז), עמ' 95-156
א' וייסברג, "כתיב השמות רבה ורבא", מחקרים בלשון ה-ו (תשנ"ב), עמ' 181-214
א' וייסברג, "תצורה ומשמעות בסוגיות תלמודיות - יישום במערכת הזמנים בארמית הבבלית", לשוננו נט (תשנ"ו), עמ' 119-149
א' וייסברג, "הלשון הארמית של היצירה הארץ-ישראלית בתלמוד הבבלי", (א), לשוננו סו (תשס"ד), עמ' 243-282; (ב), לשוננו סז (תשס"ה), עמ' 301-326
א' וייסברג, "כתיב השמות רבה ורבא", מחקרים בלשון ה-ו (תשנ"ב), עמ' 181-214
צ' טלמון, בחנים לשוניים בפתגם הארמי שבתלמוד הבבלי (עבודת דוקטור), ירושלים תשמ"ד
ש' מורג, "האיי eq& חיים (למהות שמו של רב האי גאון)", תרביץ לא (תשכ"ב), עמ' 188-190
ש' מורג, "הארמית הבבלית במסורת תימן: הפועל השלם", ספר חנוך ילון, ירושלים תשכ"ג, עמ' 182-220
ש' מורג, "הארמית הבבלית במסורתם של יהודי תימן", תרביץ ל (תשכ"א), עמ' 120-129
ש' מורג, "הערות לסוגית הדו-תנועות בארמית הבבלית", מ' בר-אשר, א' דותן, ד' טנא וגב"ע צרפתי (עורכים), מחקרי לשון מוגשים לזאב בן-חיים בהגיעו לשיבה, ירושלים תשמ"ג, עמ' 337-358
ש' מורג, "כתיב וקרי בארמית הבבלית", מ' בר-אשר (עורך), קובץ מאמרים בלשון חז"ל, ב, ירושלים תש"ס, עמ' 211-222
ש' מורג, "לניקודו של התלמוד בתקופת הגאונים", דברי הקונגרס העולמי הרביעי למדעי היהדות, ב, ירושלים תשכ"ט, עמ' 89-94
ש' מורג, "לעניין 'הב' ו'נתן' בארמית של התלמוד הבבלי", לשוננו נג (תשמ"ט), עמ' 291-292
ש' מורג, "לתורת ההגה של הארמית הבבלית לפי הניקוד שבכתב-היד של ספר 'הלכות פסוקות'", לשוננו לב (תשכ"ח), עמ' 67-88
ש' מורג, "מחקר הארמית הבבלית וכתבי-היד של הגניזה", תרביץ מב (תשל"ג), עמ' 60-78
ש' מורג, "קוי תיחום ויחסי מבנה", לשוננו נא (תשמ"ז), עמ' 42-59
ש"י פרידמן, "כתיב השמות 'רבה' ו'רבא' בתלמוד הבבלי", סיני קי (תשנ"ב), עמ' קמ-קסד
ש"י פרידמן, "נת"ן < למיתב, ליתב (בארמית של התלמוד הבבלי)", לשוננו נג (תשמ"ט), עמ' 121-123
ש"י פרידמן, "שלוש הערות בדקדוק ארמית בבלי", תרביץ מג (תשל"ד), עמ' 58-69
ש"י פרידמן, "תיקוני ערכים למילון התלמודי (א): 'ואימרו פועלים... ואימר בעל הבית' (בבא מציעא עז ע"א)", י"ד גילת, ח"י לזון, צ"מ רבינוביץ (עורכים), עיונים בספרות חז"ל במקרא ובתולדות ישראל מוקדשים לפרופ' עזרא ציון מלמד, רמת-גן תשמ"ב, עמ' 163-169
ש"י פרידמן, "תיקוני ערכים למילון התלמודי (ג): אוכלוסא - אוכלוזא - אכלוזא - כלוזא - אכלושי - אבלושי", מ' בר-אשר וד' רוזנטל (עורכים), מחקרי תלמוד, ב, קובץ מחקרים בתלמוד ובתחומים גובלים מוקדש לזכרו של פרופ' אליעזר שמשון רוזנטל, ירושלים תשנ"ג, עמ' 411-430
ש"י פרידמן, "תיקוני ערכים למילון התלמודי (ד): 'אזדא'", מחקרים בלשון ה-ו (תשנ"ב), עמ' 327-345
ש"י פרידמן, "תיקוני ערכים למילון התלמודי (ה): ארבא eq& כבש, כבשה", תרביץ סז (תשנ"ח), עמ' 245-250
י' קארה, "תלמוד בבלי מנוקד על פי מסורת הקריאה של יהודי צנעא", פעמים 10 (תשמ"ב), עמ' 134-138
י' קוטשר, "נטרול צורת הזכר והנקבה, יחיד ורבים, בפועל עבר שבתלמוד בבלי?", לשוננו לה (תשל"א), עמ' 36-38
א"ש רוזנטל, "למילון התלמודי", ש' שקד (עורך), איראנו-יודאיקה, ירושלים תשמ"ב, עמ' 38-134
א"ש רוזנטל, "למילון התלמודי - בירורי מלים ועיוני נוסח", תרביץ מ (תשל"א), עמ' 178-200
ד' רוזנטל, "ערכים נוספים למילון התלמודי (א), קורקסא (בבלי כריתות ג ע"ב)", תרביץ סא (תשנ"ב),

עמ' 61-66

- ד' רוזנטל, "ערכים נוספים למילון התלמודי (ב)", מחקרים בלשון ה-ו (תשנ"ב), עמ' 347-352
D. Boyarin, "The Loss of Final Consonants in Babylonian Jewish Aramaic",
Afroasiatic Linguistics 3 (1976), pp. 103-107
D. Boyarin, "The Low Vowel System of Geonic Aramaic", *Israel Oriental Studies* 8
(1978), pp. 129-141
Y. Breuer, "The Babylonian Aramaic in Tractate Karetot: According to MS Oxford",
Aramaic Studies 5.1 (2007), pp. 1-45
T. Harviainen, "Diglossia in Jewish Eastern Aramaic", *Studia Orientalia* 55 (1984),
pp. 97-113
E. Y. Kutscher, "Babylonian Talmudic", in: F. Rosenthal, *An Aramaic Handbook*,
Wiesbaden 1967, pp. 43-45, 59-66
E. Y. Kutscher, "Two 'Passive' Constructions in Aramaic in the Light of Persian",
Hebrew and Aramaic Studies, Jerusalem 1977, pp. 70-89
Matthew Morgenstern, "Notes on the Noun Patterns in the Yemenite Tradition of
Jewish Babylonian Aramaic", *Revue des études juives* 168 (2009), pp. 51-83
S. Rybak, *The Aramaic Dialect of Nedarim* (Dissertation), Yeshiva University 1980
S. Shaked, "Iranian Loanword in Middle Aramaic", *Encyclopedia Iranica*, 2, pp.
259-261

הערכת הקורס - הרכב הציון הסופי :

מבחן מסכם בכתב/בחינה בעל פה 0 %
הרצאה 0 %
השתתפות 0 %
הגשת עבודה 20 %
הגשת תרגילים 80 %
הגשת דו"חות 0 %
פרויקט מחקר 0 %
בחנים 0 %
אחר 0 %

מידע נוסף / הערות: